

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 98 (1985)

Artikel: Aspects da la lavur rumantscha : politica culturala e moviment dals Rumantschs
Autor: Arquint, Romedi
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-235026>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 06.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Aspects da la lavur rumantscha

Politica culturala e moviment dals Rumantschs

da Romedi Arquint, parsura LR fin 1-7-1984

Concepziun da cultura

La definiziun da quai che nus numnain cultura è sa schlargiada ed è daventada bler pli vasta. Savens colliain nus la cultura anc adina cun in'occupaziun reservada ad ina tscherta gruppa plitost da tempra intellectuala. Las spartas litteraras, chant, musica e teater ensemen cun l'interess accentuà vi da l'aspect linguistic domineschan anc oz en la discussiun davart la cultura rumantscha.

La definiziun pli vasta vesa la cultura sco la reflexiun e l'expressiun integrala da la vita. Sco che jau ves mamez, sco che jau ma ves en mes mund social, e sco che jau ma ves en l'ambient politic ed economic. Cultura cumprenda l'instrumentari per reflectar, exprimer ed applitgar valurs fundamentalas da la vita. Questa concepziun impedescha ch'ins possia cultivar in iert bain definì cultural, surlaschond cun fidanza ed egl serrads als politichers la politica, als economs l'economia, als technichers la tecnica.

Quai na vul betg dir che *l'aspect linguistic* perdia d'importanza: la lingua resta la via principala per reflectar ed exprimer las valurs fundamentalas menziunadas. Ans pertgirar stuain nus be tuttina dad ina vart da nun ans fixar en in'ideologia che sa giustifitgescha nà dal negativ accentuond p. ex. ch'esser rumantsch signifitgeschia en emprima lingia da nun esser tudestg (ni tudestgs, ni talians...), ch'esser puter veglia en emprima lingia dir da sa dustar cunter il vallader etc. Da tschella vart èsi d'insister sin il fatg – e quai avain nus Rumantschs bun motiv d'ans scriver davos las ureglias – ch'ina lingua na saja betg be l'instrument per exprimer ils sentiments dal cor, mabain ch'ella possia be subsister sch'ella serva er sco med da comunicaziun simpel, enclegentaivel e praticabel. En questa direcziun van ils sforzs per derasar il rumantsch grischun.

Er la cultura en il senn stretg e tradiziunal cun sia ritgezza da furmas d'expressiun sto vegnir tgirada e sviluppada vinavant.

Quai vala per la litteratura cun sia gronda forza simbolica d'integraziun sco er per musica, chant e saut.

Cultura sco expressiun integrala da la vita surpassa però quests cunfins. Ella vesa ed accentuescha l'interdependenza da l'agir cultural, politic, social ed economic.

Lingua e cultura rumantscha d'aventan ina part da la problematica generala d'in pievelet da muntogna en ses cumbat existenzial da noss temp. Critic e fascinant al medem temp d'aventa quai, sche nus, schlargiond uschia l'orizont, cumenzain d'ans dumandar:

- Po quai esser tuttina tge che nus Rumantschs faschain cun noss terren?
- Tge vias politicas èsi d'inchaminar per schliar il problem da la convivenza da trais linguatgs e culturas en noss chantun?
- Co èsi d'impunder ils daners ch'ans vegnan mess a disposiziun per la promoziun effizienta dal rumantsch?

Definir noss basegns

Oz essan nus Rumantschs londervia d'ans definir da nov, sviluppond noss agens basegns per chattar noss'identitad.

Quest'identitad sa dat da la tensiun da la tradiziun cun ils basegns da noss temp. I dat tuts dus: elements da la tradiziun che valan da vegnir mantegnids vinavant e da quels ch'han pers lur valor ed èn d'aventads crosa vida senza vita. Sco ch'i dat valurs da noss temp che pon sa mus-sar sco modas svanaivlas e da quellas ch'i vala la paina d'integrar.

Tegnair ora questa tensiun n'è betg simpel, ma indispensabel per la tschertga da l'identitad. A dus privels vuless jau render attent: l'emprim è quel che nus ans laschian definir tras l'istorgia e la tradiziun e tschel è che nus acceptian il purtret che tschels, la maioritad, fa da nus.

I na po betg sa tractar da snegar la valor e la ritgezza da l'istorgia e da la tradiziun; pli che nus ans approfondain en quella dimensiun e pli ch'ella ans po dar impuls. Da tschella vart pon l'istorgia e la tradiziun bain dar il spiert, il feu sacré, ma be darar ils recepts concrets per responder a las dumondas da noss temp. In exempel: las instituziuns rumantschas èn l'uffant d'ina concepziun da cultura, d'in'ideologia, nua che particularissem ed er l'aspect confessiunal avevan in'impurtanza evidenta. Resguardond las ponderaziuns fatgas ma pari ch'ina revisiun cri-

tica er da nossas instituziuns rumantschas pudess servir ad in svilup d'integraziun da l'entira populaziun en terra rumantscha en la retschertga da sia identitad.

La definiziun ch' *auters* dattan a nus è gist uschè problematica, perquai ch'ella maina a las 2 modas extremas da l'identitad alienada: viver da la benedicziun e grazia d'ina maioritad diffusa (quai che nus crititgain cun raschun sco *servilitad*) u lura sviluppar ina posiziun extrema (quai che da tschella vart vegn crititgà sco *fanatissem*) senza la punt dal dialog.

L'identitad – e quai è ina tesa – corrumpha en il mument ch'ella è pronta al cumpromiss avant che avoir definì seriusamain si'atgna posiziun. Sch'insatge ha manà al success dals ultims onns è quai stà gist questa devisa: la Lia ha pruva da definir la posiziun dal rumantsch e dals Rumantschs, basegns, necessitads e prioritads; ella è stada en per quai cun insistenza senza guntgir il conflict. Gist questa seriusitad è stada la schanza e la basa da noss success! Sche jau avess da dar in cussegl: «stain dirs, tegnain londervi, mantegnain questa clera concepziun da lavur, ans pertgirain *d'integrar la censura interna memia baud*, da dar prioritads ad arguments da segunda categoria. Quai vala tant per dumondas persunalas sco er materialas. Il cumpromiss vegn anc adina baud avunda! El vegn segiramain. Ans preparain per quel, sviluppond la facultad d'ans confruntar al conflict en ina maniera ch'è pronta d'acceptar auters puntgs da vista e che sa fida plainamain da las structurass democraticas che pussibiliteschan discussiuns e decisiuns.»

Il pensum da la Lia Rumantscha

da Toni Cantieni, parsura LR a partir dals 1-7-1984

Cun l'entschatta da fanadur 1984 ha il suttascriet surpiglià il presidi da la Lia rumantscha. Quest mandat è vegnì surdà ad el en occasiun da la radunanza da delegads a Falera, ils 23 da zercladur 1984. Per motivs da professiun ha signur Romedi Arquint renunzià a la presidenza da la LR sin la fin da zercladur 1984. Signur Romedi Arquint, il qual ha oz ina impurtanta funcziun tar l'uffizi da la cultura da la Confederaziun, merita grond engraziament e reconuschientscha per sia lavur sco president